

W pięćdziesiątą rocznicę śmierci Romana Ingardena

W eseju *Horror metaphysicus* Leszek Kołakowski pisał: „Nikt już dziś nie przemierza świata ni umysłu w poszukiwaniu nieuchwytnego Graala niewzruszonej pewności”¹. Roman Ingarden poszukiwał takiego Graala. Jego imponujący dorobek naukowy obejmuje właściwie całe spektrum zagadnień filozoficznych. Znajdziemy w nim oryginalne odpowiedzi na fundamentalne pytania z obszaru ontologii, epistemologii, estetyki, antropologii czy etyki. Punktem wyjścia tych dociekań była fenomenologia Edmunda Husserla. Jednak – pracując w obrębie tego paradygmatu – Ingardenowi udało się wypracować własny styl myślenia.

Roman Witold Ingarden urodził się 5 lutego 1893 roku w Krakowie. Jego ojciec był inżynierem, a matka nauczycielką. W 1903 roku wraz z rodziną przeniósł się do Lwowa, gdzie rozpoczął naukę w Gimnazjum im. Franciszka Józefa. Jako nastolatek interesował się literaturą. Uprawiał też sport: piłkę nożną, lekką atletykę, łyżwiarstwo. W roku 1909 ukończył klasę gry na skrzypcach w Konserwatorium Polskim Towarzystwa Muzycznego we Lwowie. Dwa lata później, po zdaniu matury z wynikiem bardzo dobrym, podjął studia z filozofii, matematyki i fizyki na Uniwersytecie Lwowskim. Jednak już po semestrze, za namową Kazimierza Twardowskiego, przeniósł się na Uniwersytet Georga-Augusta w Getyndze i zaczął uczęszczać m.in. na zajęcia prowadzone przez Husserla. W Getyndze poznał Edytę Stein oraz Kazimierza Ajdukiewicza. W kolejnych latach studiował też w Wiedniu i we Fryburgu Bryzgowijskim, gdzie w roku 1918 obronił pracę doktorską pt. *Intuicja i intelekt u Henriego Bergsona*, napisaną pod kierunkiem Husserla. Przez następne lata, do roku 1933, uczył propedeutyki filozofii, teorii poznania, logiki, matematyki i psychologii w szkołach w Lublinie, Warszawie, Toruniu i we Lwowie. W 1919 roku poślubił w Warszawie Marię Pol, z którą następnie miał trzech synów. W roku 1924 poznał Stanisława Ignacego Witkiewicza. Habilitację uzyskał w 1925 roku na podstawie rozprawy *O pytaniach*

¹ L. Kołakowski, *Horror metaphysicus*, przeł. M. Panufnik, Warszawa 1990, s. 82.

esencjalnych. Praca ta spotkała się z zainteresowaniem filozofów anglosaskich; Gilbert Ryle zrecenzował ją w czasopiśmie „Mind”. Rozgłos przyniosła Ingardenowi jego kolejna publikacja *Das literarische Kunstwerk* z 1931 roku (faktycznie ukazała się już pod koniec roku 1930). Trzy lata później otrzymał nominację na katedrę filozofii w Uniwersytecie Jana Kazimierza. Okres II wojny światowej spędził we Lwowie, angażując się w tajne nauczanie. Napisał wówczas *Spór o istnienie świata*. Po wojnie został profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Jagiellońskiego, z którym był związany aż do przejścia na emeryturę w roku 1963. W latach 1950–1956 władze komunistyczne odsunęły go od nauczania. Zamknięte zostały też dwa czasopisma, których Ingarden był redaktorem: „Studia Philosophica” i „Kwartalnik Filozoficzny”. W tym czasie Ingarden przełożył na język polski *Krytykę czystego rozumu* Immanuela Kanta. W roku 1957 otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, a rok później został członkiem Polskiej Akademii Nauk (wcześniej był już członkiem Polskiej Akademii Umiejętności). W latach sześćdziesiątych aktywnie uczestniczył w międzynarodowym życiu naukowym: wzięł udział w licznych kongresach, a także wykładał na czołowych uniwersytetach (Berkeley, Princeton, Harvard, Oxford, Oslo). Zmarł 14 czerwca 1970 roku w Krakowie.

Pracę filozoficzną Ingarden traktował poważnie. Skupił się na kwestiach zasadniczych i ponadczasowych. Partnerami w dyskusji były dla niego takie postacie, jak Platon, Leibniz, Locke, Kant, Bergson czy Husserl. Stronił od bieżących politycznych czy światopoglądowych sporów. Jego postawę dobrze ujął Bronisław Łagowski:

Swoje zajęcie filozofa widział jako poważne rzemiosło, mające wysokie miejsce w ramach podziału pracy i na skali społecznego prestiżu, i ono głównie wyznaczało zakres jego poczucia odpowiedzialności. Można było wyobrazić go sobie jako senatora Lubeki albo Norymbergi – ale w żadnym razie jako dyskutanta w Krzywym Kole czy na zebraniu założycielskim komitetu obrony praw człowieka. Wszystko, co gwałtowne albo zbyt namiętne, albo nielegalne w polityce, nie było jego żywiołem. I nie była to jedynie kwestia temperamentu – to był świadomy, filozoficzny wybór².

Z okazji przypadającej w bieżącym roku pięćdziesiątej rocznicy śmierci Romana Ingardena redakcja „Przeglądu Filozoficznego” oraz Wydział Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowały w dniach 3–4 września konferencję naukową „Roman Ingarden. Pytania fundamentalne”. Warto nadmienić, że była to pierwsza konferencja zorganizowana na utworzonym 1 września 2020 r. Wydziale Filozofii UW. Pomimo trudności związanych ze stanem pandemii, konferencja spotkała się z dużym zainteresowaniem polskiego środowiska

² B. Łagowski, *Między Ingardenem i Kolakowskim*, w: tenże, *Liberalna kontrrewolucja*, Warszawa 1994, s. 161.

filozoficznego. Otrzymaliśmy bardzo wiele zgłoszeń wystąpień, spośród których wybraliśmy 27. Prelegenci reprezentowali 17 uczelni i instytutów naukowych: Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Politechnikę Gdańską, Politechnikę Warszawską, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Wrocławski oraz Warszawską Szkołę Reklamy.

Niniejszy zeszyt „Przeglądu Filozoficznego” jest rezultatem wrześniowej konferencji. Zawiera 31 rozpraw podzielonych na 6 bloków tematycznych: „Metoda”, „Istnienie”, „Poznanie”, „Intencjonalność”, „Dzieło sztuki” i „Człowiek”. Teksty te dotyczą wszystkich najistotniejszych problemów poruszanych w twórczości Ingardena. Poza oryginalnymi rozprawami naukowymi publikujemy też obszerny rys biograficzny Ingardena, autorstwa Radosława Kuliniaka i Mariusza Pandury, opracowanie Ireny Bednarz *Z ingardenianów polskich* oraz przedruk artykułu Adama Nowaczyka *Urok Platona. Refleksje nad ontologią Romana Ingardena*, który pierwotnie ukazał się w roku 2009 w niewychodzącym już czasopiśmie „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Philosophica”. Numer wzbogacają ilustracje pozyskane z archiwum rodzinnego Ingardena oraz od prof. Jacka Jadackiego.

Redakcja „Przeglądu Filozoficznego” składa serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do zorganizowania wrześniowej konferencji oraz publikacji niniejszego zeszytu. Dyrektorowi dawnego Instytutu Filozofii UW, prof. Jakubowi Klocowi-Konkołowiczowi, chcielibyśmy podziękować za zgodę na sfinansowanie organizacji konferencji ze środków Instytutu. Dr. Marcinowi Jażyńskiemu dziękujemy za zaprojektowanie kolejnego niezwyklego plakatu konferencji PF. Prof. Jackowi Jadackiemu dziękujemy za przekazanie nam zdjęcia Szkoły Lwowskiej wraz z opisem. Szczególnie podziękowania chcielibyśmy złożyć wnukowi Romana Ingardena, prof. Krzysztofowi Ingardenowi, za udostępnienie materiałów z archiwum rodzinnego. Wreszcie prof. Radosławowi Kuliniakowi dziękujemy za pomoc w uzyskaniu tych materiałów.

Bogdan Dziobkowski